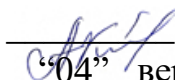

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

 Г.І. Слосанська
“04” вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Нейророзмаїття: інклюзивні підходи і практики

Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Галузь знань	<u>01 Освіта</u> (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	<u>016 Спеціальна освіта</u> (код і найменування спеціальності)
Освітня програма	<u>Логопедія</u> (найменування освітньої програми)
Мова навчання	<u>українська</u>

Тернопіль 2024

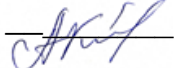
Робоча програма навчальної дисципліни «Нейророзмаїття: інклюзивні підходи і практики» для студентів освітньої програми «Логопедія» спеціальності 016 «Спеціальна освіта» галузі знань 01 Освіта освітнього рівня «бакалавр».

Розробники:

Горішна Н.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.

Протокол № 2 від “04” вересня 2024 року.

Завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Г.І. Слезанська.

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітня програма	Логопедія
2	Спеціальність	016 Спеціальна освіта
3	Галузь знань	01Освіта
4	Ступінь вищої освіти	Перший (бакалаврський)
5	Статус дисципліни	Обов'язкова
6	Мова навчання	Українська
7	Курс	2
8	Семестр	4
9	Кількість змістових модулів	1
10	Форма підсумкового контролю	залік
11	Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	4 кредити
12	Загальна кількість годин	1200
13	Аудиторні заняття (год.)	Денна форма – 48, заочна форма – 24
14	Лекції (год.)	Денна форма – 24, заочна форма – 10
15	Практичні заняття (год.)	Денна форма – 24, заочна форма – 14
16	Самостійна робота студента (год.)	Денна форма – 72, заочна форма – 96

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 40 % до 60%;

для заочної форми навчання – 20% до 80%.

2. Мета навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Нейророзмаїття: інклюзивні підходи і практики» є формування у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти фахових знань, умінь та практичних навичок, необхідних для ефективної взаємодії з учнями з нейророзвитковими особливостями в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Вивчення дисципліни забезпечує набуття наступних компетентностей:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК 1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, раннього втручання, розвитку і корекції, навчання і виховання, реабілітації і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК 3. Здатність застосовувати психолого- педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК 5. Здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з порушеннями мовлення, доцільно обирати методичне й інформаційно- комп'ютерне забезпечення.

СК 13. Здатність будувати гармонійні відносини з особами з порушеннями мовленнєвого розвитку, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

Вивчення навчальної дисципліни «Нейророзмаїття: інклюзивні підходи і практики» забезпечує досягнення здобувачами таких результатів навчання:

РН 2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН 3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН 12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами загалом та порушеннями мовленнєвого розвитку зокрема.

РН 13. Володіти методиками сприяння соціальній адаптації осіб з особливими освітніми потребами та порушеннями мовлення, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності.

РН 19. Аналізувати зміст, методи, особливості організації навчання, моделювати педагогічні якища та процеси, передбачати їх результати, виходячи з потреб, можливостей та труднощів дітей з мовленнєвими порушеннями.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Нейророзмаїття як наукова парадигма: витоки, концепти, типологія.

Поняття «нейророзмаїття» в контексті сучасної освітньої, психологічної та нейронаукової парадигми. Історія появи терміну та його ідеологічне підґрунтя. Його зв'язок з поняттями «нейротиповість», «нейровідмінність», «нейропластичність». Типологія нейророзвиткових відмінностей: аутизм, синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ), дислексія, диспраксія, синдром Туретта, тривожні розлади тощо. Значення концепції нейророзмаїття для сучасної логопедії, спеціальної педагогіки та інклюзивної освіти.

Тема 2. Нейропсихологічні основи навчання в умовах нейророзмаїття.

Особливості нейрокогнітивного профілю дітей з нейровідмінностями: пам'ять, увага, мовлення, емоційна регуляція, сенсорна інтеграція, виконавчі функції. Сильні сторони (зони компетентності) й типові труднощі дітей з аутизмом, СДУГ, дислексією та ін. Вплив нейропсихологічних особливостей на навчання, адаптацію та соціалізацію. Роль логопеда в інтерпретації нейропсихологічних даних для побудови освітнього маршруту.

Тема 3. Інклюзивна освіта і підтримка нейровідмінних здобувачів.

Особливості реалізації інклюзії у взаємодії з дітьми з нейророзвитковими відмінностями. Сучасні моделі інклюзивного навчання: модель універсального дизайну для навчання (UDL), модель багаторівневої підтримки (RTI/MTSS). Способи ідентифікації потреб дитини, адаптації середовища, залучення команди фахівців. Стратегії ефективної комунікації з нейровідмінними учнями. Роль логопеда як члена міждисциплінарної команди в інклюзивному просторі.

Тема 4. Соціально-емоційне навчання (СЕН) та його значення в роботі з нейровідмінними учнями.

Сутність СЕН: визначення, складові (самосвідомість, саморегуляція, соціальна обізнаність, навички взаємодії, прийняття рішень). Емпіричні дослідження ефективності СЕН у формуванні навичок комунікації та емоційної регуляції в дітей з нейророзвитковими особливостями. Зв'язок емоційного благополуччя і мовленнєвого розвитку. Роль СЕН у попередженні дезадаптивної поведінки. Приклади методів і вправ, які використовуються в логопедичній і педагогічній практиці для розвитку емоційної чутливості, емпатії, навичок самоконтролю. Специфіка впровадження СЕН в інклюзивному класі.

Тема 5. Практичні підходи до підтримки нейророзмаїття в освітньому процесі.

Поняття нейропрофілю учня: діагностичні інструменти, карти спостереження, інтерпретація даних. Індивідуальні освітні траєкторії на основі сильних сторін дитини. Сенсорні профілі та способи регуляції сенсорної чутливості. Інструменти підтримки уваги, зниження тривожності, візуальної організації матеріалу. Роль альтернативної та додаткової комунікації (АДК) у навчанні дітей з труднощами мовлення. Підбір логопедичних стратегій для роботи з нейровідмінними учнями. Критерії добору втручань відповідно до індивідуальних потреб дитини.

Тема 6. Створення нейроінклюзивного освітнього середовища.

Принципи безпечного, передбачуваного й доступного простору. Архітектура інклюзивного класу: адаптація середовища, часових рамок, комунікаційних маршрутів. Роль рутини, чітких правил і структури в навчанні дітей з нейророзвитковими особливостями. Професійна етика та недискримінаційна взаємодія. Побудова партнерських відносин із родиною. Врахування культурних, лінгвістичних і соціальних факторів у створенні нейропідтримувального середовища.

Тема 7. Самоідентичність і нейророзмаїття: досвід дітей та дорослих.

Соціальні наративи навколо нейровідмінності: «нормальність» і стигма. Роль соціального дискурсу в самоусвідомленні нейровідмінної особи. Вплив інституційного середовища, батьківського виховання, шкільного контексту на формування самосприйняття. Практики підтримки позитивної самооцінки та психологічного благополуччя нейровідмінних осіб.

Тема 8. Комунікація і нейророзмаїття: моделі, виклики, рішення.

Особливості комунікації у дітей з аутизмом, СДУГ, мовленнєвими порушеннями, тривожними розладами, селективним мутизмом тощо. Комунікативна компетентність: її складові, рівні, критерії сформованості. Вибір стратегій підтримки та розвитку комунікації на основі нейропрофілю дитини. Комунікаційні бар'єри та шляхи їх зниження. Практичні прийоми логопедичної підтримки комунікації і взаємодії в інклюзивному середовищі.

Тема 9. Співпраця фахівців і батьків у підтримці нейророзмаїття.

Моделі міждисциплінарної співпраці в інклюзивному середовищі: принципи, форми, інструменти. Командний підхід: визначення ролей і зон відповідальності фахівців (логопеда, психолога, асистента вчителя, соціального педагога). Стратегії налагодження ефективного партнерства з батьками: інформування, залучення, консультування. Подолання упереджень, тривоги й емоційного вигорання у батьків.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1.								
Теоретичні та практичні основи впровадження інклюзивної освіти								
Тема 1. Нейророзмаїття як наукова парадигма: витоки, концепти, типологія.	12	2	2	8	12	1	-	11
Тема 2. Нейропсихологічні основи навчання в умовах нейророзмаїття.	12	2	2	8	12	-	2	10
Тема 3. Інклюзивна освіта і підтримка нейровідмінних здобувачів.	12	4	4	8	12	1	2	9
Тема 4. Соціально-емоційне навчання (СЕН) та його значення в роботі з нейровідмінними учнями.	16	2	2	8	16	2	2	12
Тема 5. Практичні підходи до підтримки нейророзмаїття в освітньому процесі.	16	4	4	8	16	2	2	12

Тема 6. Створення нейроінклюзивного освітнього середовища.	16	4	4	8	16	2	2	12
Тема 7. Самоідентичність і нейророзмаїття: досвід дітей та дорослих.	12	2	2	8	12	1	2	9
Тема 8. Комунікація і нейророзмаїття: моделі, виклики, рішення.	12	2	2	8	12	1	2	9
Тема 9. Співпраця фахівців і батьків у підтримці нейророзмаїття.	12	2	2	8	12	-	-	12
Разом за змістовим модулем 1	120	24	24	72	120	10	14	96

4.3. Теми лекцій

№ теми	Назва теми	кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Нейророзмаїття як наукова парадигма: витоки, концепти, типологія.	2	1
2	Нейропсихологічні основи навчання в умовах нейророзмаїття.	2	-
3	Інклюзивна освіта і підтримка нейровідмінних здобувачів.	4	1
4	Соціально-емоційне навчання (СЕН) та його значення в роботі з нейровідмінними учнями.	2	2
5	Практичні підходи до підтримки нейророзмаїття в освітньому процесі.	4	2
6	Створення нейроінклюзивного освітнього середовища.	4	2
7	Самоідентичність і нейророзмаїття: досвід дітей та дорослих.	2	1
8	Комунікація і нейророзмаїття: моделі, виклики, рішення.	2	1
8	Співпраця фахівців і батьків у підтримці нейророзмаїття.	2	-
	Всього годин	24	10

4.4. Теми практичних занять

№ теми	Назва теми	кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Нейророзмаїття як наукова парадигма: витоки, концепти, типологія.	2	-

2	Нейропсихологічні основи навчання в умовах нейророзмаїття.	2	2
3	Інклюзивна освіта і підтримка нейровідмінних здобувачів.	4	2
4	Соціально-емоційне навчання (СЕН) та його значення в роботі з нейровідмінними учнями.	2	2
5	Практичні підходи до підтримки нейророзмаїття в освітньому процесі.	4	2
6	Створення нейроінклюзивного освітнього середовища.	4	2
7	Самоідентичність і нейророзмаїття: досвід дітей та дорослих.	2	2
8	Комунікація і нейророзмаїття: моделі, виклики, рішення.	2	2
9	Співпраця фахівців і батьків у підтримці нейророзмаїття.	2	-
	Всього годин	24	14

4.5. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	1	Витоки і наукове підґрунтя концепції нейророзмаїття: аналіз джерел та вплив на міждисциплінарні практики.	2	5
2	1	Типологія нейророзвиткових відмінностей у контексті логопедичної практики: підходи до класифікації та опису.	4	5
3	2	Нейропсихологічні механізми мовленнєвої діяльності в дітей з аутизмом, СДУГ і дислексією.	4	5
4	2	Роль виконавчих функцій у засвоєнні мовного матеріалу: логопедичний аспект.	4	6
5	3	Участь логопеда в реалізації універсального дизайну навчання (UDL) для нейровідмінних учнів.	4	6
6	3	Способи адаптації логопедичних завдань для дітей з різними нейропрофілями в інклюзивному класі.	4	6
7	4	Соціально-емоційне навчання як компонент логопедичної підтримки дітей з нейророзвитковими особливостями.	4	6
8	4	Вплив емоційної регуляції на мовленнєву активність у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.	4	6
9	5	Розробка індивідуального логопедичного маршруту з урахуванням нейропрофілю учня.	4	6

10	5	Приклади адаптації логопедичних методик для учнів з труднощами у сенсорній обробці.	4	6
11	6	Організація логопедичного простору відповідно до принципів нейроінклюзивності.	4	6
12	6	Рефлексія нейровідмінного досвіду: аналіз автобіографій нейровідмінних осіб.	4	5
13	7	Підтримка позитивної самооцінки в дітей з нейророзвитковими особливостями у процесі логопедичної роботи.	6	6
14	7	Роль візуальних опор у побудові мовленнєвої взаємодії з учнями з нейророзвитковими особливостями.	4	6
15	8	Варіативність комунікативних проявів у дітей з нейророзвитковими особливостями.	4	6
16	8	Формування комунікативної впевненості у дітей з нейророзвитковими особливостями на логопедичних заняттях.	4	5
17	9	Взаємодія логопеда з батьками нейровідмінної дитини.	4	5
		Всього годин	72	96

5. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Нейророзмаїття: інклюзивні підходи і практики» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання, як поточне опитування, групове обговорення, практичні завдання, тести.

6. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни «Нейророзмаїття: інклюзивні підходи і практики» використовуються такі форми контролю:

– поточний контроль у формі оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час практичних занять; поточний контроль також здійснюється через проходження здобувачами тестів, вбудованих у структуру лекцій.

– підсумковий контроль проводиться у формі тестування на освітній платформі MOODLE у термін, визначений графіком підсумкового контролю).

7. Критерії оцінювання результатів навчання

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

5 балів – глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

4 бали – ґрунтовні знання навчального матеріалу; аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач;

3 бали – посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень під час розв’язання практичних задач;

2 балів – слабкі знання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння застосовувати теоретичні положення під час розв’язання практичних задач;

1 бал – незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв’язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень;

0 балів – відповідь відсутня.

Поточне тестування: поточний контроль знань здобувачів здійснюється шляхом проходження тестів, інтегрованих у структуру лекцій. За кожен тест передбачено 5 балів, а загальна максимальна кількість балів за виконання тестових завдань з 8-ми тем становить 40 балів.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

ЗМ 1										Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Поточне тестування (теми 1-8)	
5	5	5+5	5	5+5	5+5	5	5	5	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
85–89	B	добре	
75–84	C	добре	
65–74	D	задовільно	
60–64	E	задовільно	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Мультимедійний проєктор для демонстрації презентацій, відеофрагментів.
2. Комп'ютери з доступом до Інтернету для проведення поточного та підсумкового контролів.

10. Рекомендована література

Основна:

Душка А. В. Дитина з розладами аутистичного спектра: практичний посібник для педагогів. Київ: Mental, 2023. 80 с.

Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів. Київ: Mental, 2023. 96 с.

Сухіна І. В. Поради батькам і педагогам. Маленькі непосиди. Гіперактивні діти. Київ: Кенгуру, 2023. 32 с.

Сухіна І. В., Скрипник Т. В. Психологічна модель раннього втручання для дітей з аутизмом: посібник. Київ: Букрек, 2023. 192 с.

Таранченко О. М., Колупаєва А. А. Інклюзивна практика: технології навчання: навчально-методичний посібник. Київ: Mental, 2023. 120 с.

Armstrong T. The Power of Neurodiversity: Unleashing the Advantages of Your Differently Wired Brain. Cambridge, MA: Da Capo Lifelong Books, 2010. 256 p.

Azuka C. V., Wei C. R., Ikechukwu U. L., Nwachukwu E. L. Inclusive Instructional Design for Neurodiverse Learners. *Basic and Applied Education Research Journal*. 2024. Vol. 5, No. 2. P. 59–67.

Beardon L. Autism in Adults. London: Sheldon Press, 2021. 192 p.

Fisher N. A Different Way to Learn: Neurodiversity and Self-Directed Education. London: Jessica Kingsley Publishers, 2023. 224 p.

Kirby A., Smith T. Neurodiversity at Work: Drive Innovation, Performance and Productivity with a Neurodiverse Workforce. London: Kogan Page, 2021. 310 p.

Kircher-Morris E., Morin A. Neurodiversity-Affirming Schools: Transforming Practices So All Students Thrive. Portland, OR: Free Spirit Publishing, 2024. 240 p.

Papadopoulos C. Voices of Neurodiversity: An Inclusive Encyclopaedia. London: Routledge, 2024. 400 p.

Ryan F. Who Wants Normal? The Disabled Girls' Guide to Life. London: Fig Tree, 2025. 320 p.

Wen B., van Rensburg, H. O'Neill, S. Attwood, T. Neurodiversity and Inclusive Social Value Management *Practices*. *Journal of Management and Organization*. 2024. DOI: 10.1017/jmo.2024.1.

Yee Cole, J., Graham, J., Norvell, S., Schaber, P. Universal Design for Learning Principles Impact on Students With Neurodiversity // *Journal of Occupational Therapy Education*. 2024. Vol. 8, No. 2. P. 1–15.

Додаткова:

Горішна Н. Сутність поняття «соціальні навички» та їх вплив на соціальну компетентність дітей з особливими освітніми потребами. *Наукові записки*

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 2022. № 1, С. 40-47.

Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: Благодійний фонд Порошенка, 2023. 252 с.

Donvan J., Zucker C. In a Different Key: The Story of Autism. New York: Crown Publishing, 2016. 688 p.

Efthymiou, E. Revolutionizing Inclusive Education: Mindfulness, Neurodiversity, and Executive Functioning. *Zayed University Research Portal*. 2024.

Додаткові ресурси:

Pierce J. Understanding Neurodiversity. TEDx Talks. 2021. URL: https://www.ted.com/talks/jay_pierce_understanding_neurodiversity

Rivera L. NeuroDivergent Rebel: Neurodiversity Blog. 2021. URL: <https://neurodivergentrebel.com/2021/09/29/neurodiversity-blog-can-you-handle-a-workday-with-this-autistic-and-adhd-human/>

Neurodiversity Videos – UConn Engineering Department. University of Connecticut. 2023. URL: <https://neurodiversity.engineering.uconn.edu/media/videos/>

Transition Abilities. YouTube Video Library on Neurodiversity. 2022.

URL: <https://transitionabilities.com/youtube/>

Different Brains. Neurodiversity Education Hub. 2024. URL: <https://differentbrains.org/>